

ששונה הלכות

גליון 421

ערש"ק פ' מקץ-חנוכה
שבוע פ' ויגש | תשע"ט

גליון שבועי

יו"ל ע"ו מכון הלכה חב"ד (ע"ר)

בעין העדשה: רבני המכון בוחנים מקוה טהרה

משולחן ההלכה

רכישת ספרי קודש

מאת הרב פנחס קדיש
מו"צ ורב בית כנסת, רחובות <

כיצד מתקיימת בימינו מצוות כתיבת ספר תורה לכל אחד?

נאמר "ועתה כתבו לכם את השירה", ודרשו חכמים שמצוות עשה על כל איש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו. אודות קיום מצווה זו בימינו, יש שכתבו שכיום אין מצווה לכתוב ספר תורה, אך רבים מהפוסקים חולקים וסוברים שכיום יש לנו מסורת ויש ללכת על פיה, ובכך ניתן לקיים את המצווה.

אלא שלמעשה הביאו הפוסקים להלכה את דעת הרא"ש, שביאר כי מטרת המצווה היא שיהיו בהישג יד ספרים בהם יוכל ללמוד תורה. ובדורות הראשונים היו אכן למדים מתוך ספרי תורה, אולם לאחר שהתחילו ללמוד מתוך ספרי קודש, מצווה זו מתקיימת בספרי קודש. ועל כן ברכישת ספרי קודש מודפסים מקיימים את מצוות כתיבת ספר תורה¹.

מותר לרכוש ספרי קודש ממעשרות?

אמרו חכמים: "כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין", וביארו הפוסקים, שדבר שהאדם מחויב בו, אסור לו לרכוש מכספי מעשרות. ודנו הפוסקים לגבי רכישת ספרי קודש מכספי מעשרות. וכתבו שאם מניח את הספרים בביתו או במקום המיוחד לו בבית המדרש אין לקנותם מכספי מעשר. גם אם מציין שהספרים נרכשו לזיכוי הרבים, כיוון שהסיכוי שייבואו לביתו להשאיל ממנו ספרים הוא קלוש ובפרט כיום שהספרים מצויים.

1. דברים לא, יט; קידושין ל, א; סנהדרין כא, ב; מנחות ל, א; רמב"ם הל' תפילין ומזוזה פ"ז, ה"א; רא"ש, תחילת הלכות ס"ת; טוש"ע ו"כ י"ד ס' ער; שא"א סימן ל"ו; ערוה"ש י"ד ער, י; לק"ש ח"ג ע' 17.

שואל ומשיב

סמס לרב

הרב מיכאל אבישיד <
סיו בשרי שאינו בין יומו - הבישול האחרון בו היה לפני מספר חודשים, ובטעות בשלו בו פסטה עם גבינה, מה דין התבשיל והכלי?
התבשיל מותר באכילה, והסיר צריך הגעלה.

שו"ע יו"ד סי' צ"ג ס"א

הרב מנחם כהן <
מה מברכים על אפרסקים ואננס קפואים שמרוסקים בבלנדר?
אם לא ניכרת צורת הפרי מברכים שהכל. אם ניכרת צורת הפרי מברכים העץ או האדמה לפי הרוב.

סדר ברכות הנהנין פ"ג ס"א, שם פ"ז סכ"ב-כ"ד

הרב משה קורטוויץ <
האם גם בשבת צריך לבדוק את ציציות קודם ההתעטפות בטלית?
כן, ונוהגים להחזיק את הקשר באופן שלא יבוא בטעות להדקו.

שו"ע אדה"ז ס"ח ס"ג ובק"א ב', לקט ציונים והערות לשו"ע אדה"ז שם

אך אם יפקיד אותם בבית כנסת או בספריית בית המדרש וירשום עליהם שנקנו מכספי מעשר, ושהם מותרים בשימוש לכל - הדבר מותר, וכתבו הפוסקים שיש בכך אף מצווה².

האם מותר להניח ארגז ספרי קודש על הרצפה?

נאמר בגמרא: "אסור לישב על גבי מטה שספר-תורה מונח עליה". וכתבו הפוסקים, שמשום מידת חסידות, יש להגביה את ספר התורה שלושה טפחים - וטוב יותר שיהיה גבוהה עשרה טפחים, אף שמצד הדין די בהגבהה של טפח אחד. ואף שהדבר אמור בספר תורה, יש לנהוג כך אף ביתר ספרי קודש. אולם לגבי ספרים המונחים בארון על יד הקיר, או בארגז על הרצפה, יש להקל ואין צורך שיהיו גבוהים אפילו טפח.

כמו כן, אסור לשבת על ספסל שמונחים עליו ספרי-קודש, אלא אם כן מניח תחתיהם דבר גבוה קצת, ויש שהצריכו שיהיה אותו דבר בגובה טפח, וכתבו הפוסקים שהמחמיר בזה תבוא עליו הברכה³.

2. ביצה יט, ב; דרכ"מ יו"ד סרמ"ט, ב; ש"ך שם סק"ג; ט"ז שם סוף סק"א; ערוך השולחן שם ס"י; שו"ת באר שבע סע"ו; נחלת שבעה שט"ו רות ס"ח סוף אות ז.
3. מוגע קטן כה, א; טוש"ע ו"כ יו"ד סרפ"ב; ש"ך שם סק"ח; שו"ת הרדב"ז ח"ג סתק"ג; שו"ת שרגא המאיר ח"ו סנ"ה; שבט הלוי ח"ג ס"א.

הלכה יומית | קדושת ראש חודש ומנהגיו <

ראשון | מנהג ברכת החודש

על הפסוק "החודש הזה לכם", דרשו חז"ל: הראה לו הקב"ה למשה רבנו את צורת הלבנה בחידושה, ואמר: "עדות זו תהא מסורה לכם". כלומר, לדיינים סמוכים שנסמכו איש מפי איש עד משה רבנו, שיקדשו את החודש ע"פ עדותם של עדים כשרים, שראו את הלבנה בחידושה. במרוצת הדורות רבו הגזירות על ישראל, ובין היתר גזרו על מצוות קידוש החודש, משראה זאת הלל הנשיא, עמדו הוא ובית דינו תוך מחשבה לעתיד, וחישבו את החודשים והשנים הבאות, וקידשו אותם עד סוף האלף השישי לבריאה. כזכר למצוות קידוש החודש, נהוג כיום להכריז בשבת שלפני ר"ח את היום בו יחול ראש חודש ולברכו, ואף מכריזים את זמן המולד. טעם נוסף למנהג זה הוא, לפרסם את יום ר"ח שזיהרו העם בהלכותיו.¹

שני | איסור התענית וסעודות ר"ח

בראשי-החדשים היו מקריבים בבית המקדש שעיר כפרה, בטעם הקרבתו אמרו חכמים, שלאחר שאמר ה' ללבנה "לכי ומעטי את עצמך", ניחם אותה ה' בזה שישראל ימנו על פיה את החודשים, ומשעדיין לא התנחמה אמר ה' לישראל: "הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח". מעבר לכך נמנה ר"ח בתורה יחד עם שאר המועדים שמקריבים בהם קרבנות מוסף, ואף היו תוקעים בו בחצוצרות, כאמור: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות". ומצינו בדברי הנביאים שהיו נוהגים לערוך סעודות לכבוד ר"ח. וגם

וספק ברכות להקל, ואם נזכר אח"כ אינו חוזר מפני שרק ביום שיש חובה לאכול פת, חוזר.⁴

חמישי | עשיית מלאכה בראש-חודש

על-אף קדושת היום, מותר ר"ח בעשיית מלאכה. אלא שנהגו נשים שלא לעשות מלאכה בר"ח. בטעם הדבר אמרו, שכשם שג' הרגלים נתקנו כנגד האבות, כך י"ב ראשי-החדשים נתקנו כנגד השבטים, ולאחר חטא-העגל ניטלו מהם מועדים אלו ונתנו לנשותיהם, כיוון שלא חטאו בו נתן להן ה' את שכרן "שהן משמרות ראשי-חודשים". ומשום כך יש הנוהגות בר"ח להימנע ממלאכות שונות כתפירה, סריגה, כיבוס וגיהוץ שלא לצורך היום; אך מלאכות הנעשות לצורך פרנסה, לא קיבלו הנשים לאסור, ומותרות בהן. וכתבו הפוסקים שאף מי שלא נהגה איסור עשיית מלאכה, ראוי שתקבל על עצמה פרישות ממלאכה כלשהי בר"ח.⁵

שישי | לימוד פרק התהלים האישי

מנהג עתיק ללמוד בכל ראש-חודש פסוק אחד עם פירוש רש"י, וניתן להוסיף פירושים נוספים, מפרק התהלים המתאים למספר שנות חייו, ואם הפרק מכיל פחות מ"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, חוזרים ללמוד את הפרק שוב עד שיעלה כמספר חודשי השנה; ואם הפרק מרובה בפסוקים, לומדים שניים או יותר פסוקים בכל ראש-חודש.⁶

מקורות: 1) שמות יב, ב; ו"ה כבא; רמב"ן בספר הזכות (נטין), פרק השולח; יראים השלם סרליט; א"ר ז"ב סת"ג, מחזור ויטרי סק"ד; שער הכולל כו, ז, 2. טושי"ע וליכ א"ח: סת"ח ס"א, סת"ט ס"א, סת"כ ס"ג וסתק"ג; לק"ש חכ"ד עמ' 464; סת"ש התש"נ ח"ב ע' 539. 3) טושי"ע א"ח סת"ב ס"א; וראה שו"ע אדה"ז א"ח סת"ב ס"ג וסקפ"ח ס"ג; דרך החיים פ"ג סע"ט-פה; קצוה"ש ס"ח עמ' בבה"ש סק"ט. 4) ברכות מט-א-ב; שו"ע אדה"ז א"ח סת"ח ס"ו-י. 5) פוד"א מה; ירושלמי תענית פ"א ה"ו; טושי"ע וליכ א"ח סת"ז; לבוש שם; ערוה"ש שם ס"י; ביאור הלכה א"ח סת"י; וראה שיחת ט"פ ח"ש תשל"א ת"מ ח"ב ע' 82 ואילך. 6) אמ"ק כ"ק אדמ"ר מוהרי"ץ ח"ה ע' רמ; ספר המנהגים חב"ד ע' 36.

כיום אסור להצטער ולהתענות בו, וכן אין תתן-וכלה מתענים בו ביום חופתם, אלא ביום שלפניו, וכן אין אומרים בו תחנון, ואף מצווה להרבות בסעודות ר"ח; ובדורנו הורה הרבי שבכל ר"ח יערכו בכל מקום התוועדות של שמחה והחלטות טובות ולברך איש את רעהו.²

שלישי | הזכרת קדושת היום בתפלה

כשם שבשבתות ובמועדים מזכירים את קדושת היום בתפלה, כך תקנו חכמים לומר בר"ח תפלת "יעלה-ויבוא" בברכת "רצה", ובברכת "בונה ירושלים" בברכת-המזון. שכח לומר "יעלה-ויבוא" בתפילת ערבית, אינו חוזר מפני שבזמן שהיו בית-הדין מקדשים את החודש, לא היו מקדשים אותו בלילה, וגם אם נזכר קודם מודים אינו חוזר מפני ההפסק. אולם בשחרית ובמנחה אם שכח, או מסתפק אם אמר, והוא אוהו לאחר אמירת שם ה"ה" של "המחזיר שכניתו לציון", יאמר "יעלה-ויבוא" לפני "מודים". ואם כבר התחיל "מודים" חוזר ל"רצה". ואם נזכר לאחר סיום יהיו לרצון השני חוזר לראש התפילה ואינו אומר "ה' שפתי תפתח". אבל אם נזכר אחרי תפילת מוסף, אינו חוזר.³

רביעי | הזכרת קדושת היום בברכת-המזון

שכח לומר "יעלה-ויבוא" בברכת-המזון בר"ח, אם נזכר אחרי אמירת שם ה' של סיום הברכה ולפני שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב", אפילו בלילה, יאמר: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שנתן ראשי-חדשים לעמו ישראל לזכרון", אך אינו חותם "ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי-חדשים", מפני הספק בדבר

הזמן גרמא

התוועדות בכל ראש חודש

עוד הצעה לפועל - מענינא דיומא, ראש חודש: דבר נכון ביותר שבכל ראש חודש (מידי חודש בחדשו) יתאספו יהודים יחד בכל מקום ומקום, בכל קהילה ובית הכנסת, לעשות התוועדות, לדבר דברי תורה, לאמר "לחיים", "לחיים ולברכה", לברך איש את רעהו בכל הברכות הטובות, ולקבל יחד החלטות טובות בעניני תורה ומצוות, ומתוך שמחה וטוב לבב, בהתוועדות של שמחה, וכפסק דין הרמ"א "וטוב לב משתה תמיד".

(התוועדות ה'תש"נ ח"ג ע' 382-3)

